

UCHWAŁA

Dnia 28 września 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie z wniosku Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A.
w W.

przy uczestnictwie J. S.A.

o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu polubownego,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 28 września 2016 r.

zagadnienia prawnego

przedstawionego przez Sąd Apelacyjny

postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2016 r.,

"1. Czy w sprawie o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej na podstawie art. 1214 § 2 k.p.c. sąd apelacyjny rozpoznaje wniosek po przeprowadzeniu rozprawy, czy na posiedzeniu niejawnym?

2. Czy w sprawie o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej sąd apelacyjny działający jako sąd pierwszej instancji, stosując odpowiednio przepisy o apelacji na podstawie art. 1213¹ § 2 k.p.c., orzeka w składzie trzech sędziów zawodowych, czy w składzie jednego sędziego?"

podjął uchwałę:

**O stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu polubownego
wydanego w Rzeczypospolitej Polskiej lub ugody przed nim
zawartej sąd apelacyjny orzeka na posiedzeniu niejawnym
w składzie jednego sędziego.**

UZASADNIENIE

Wnioskiem złożonym w dniu 16 lutego 2016 r. wierzyciel Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. wystąpił przeciwko dłużnikowi J. S.A. o stwierdzenie wykonalności wyroku Sądu Polubownego przy Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych z dnia 8 lipca 2015 r., sygn. akt SP .../2014, przez nadanie temu wyrokowi klauzuli wykonalności.

Rozpoznając przedmiotowy wniosek Sąd Apelacyjny powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz występując w postanowieniu z dnia 11 kwietnia 2016 r. z przedstawionymi na wstępie zagadnieniami prawnymi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Punktem wyjścia dla regulacji zawartych w art. 1212-1217 k.p.c. jest uznanie albo stwierdzenie wykonalności ogólnie wyroków sądów polubownych i ugód zawieranych przed takimi sądami. W tym zakresie w przepisach tych ustanowiono reguły ogólne. Mają one zastosowanie zarówno do wyroków sądów polubownych wydanych w Polsce i ugód zawartych przed tymi sądami w Polsce, jak również do wyroków sądów polubownych wydanych za granicą lub ugód zawartych przed tymi sądami za granicą. W przypadku jednak krajowych wyroków sądów polubownych i krajowych ugód zawartych przed tymi sądami obok tych reguł ogólnych ustanowione zostały pewne reguły szczególne przewidziane tylko dla tych wyroków i ugód (art. 1214 § 4, art. 1216 § 1, art. 1216 § 3 w zw. z art. 1216 § 1 i art. 1217 k.p.c.). Reguły szczególne zostały ustanowione także dla wypadku, w którym chodzi o uznanie albo stwierdzenie wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed takim sądem za granicą (art. 1215, art. 1216 § 2, art. 1216 § 2 w zw. z art. 1216 § 3 k.p.c.). Wprowadzają one odstępstwa od reguł ogólnych albo dostosowują je do sytuacji, w której chodzi o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed takim sądem za granicą (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 538/08, OSNC-ZD 2009, nr 4, poz. 111).

W zależności od tego, czy uznanie albo stwierdzenie wykonalności dotyczy wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce, czy też wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed takim sądem za granicą, inny jest charakter postępowania o uznanie albo stwierdzenie wykonalności. Biorąc pod uwagę regulacje normatywne (por. art. 1214 § 1 i art. 1215 § 1, art. 1214 § 4 i art. 1215 § 3 oraz art. 1214 § 3 i art. 1215 § 2 k.p.c.) należy przyjąć, że postępowanie o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce jest postępowaniem pomocniczym, podczas gdy postępowanie o uznanie albo o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed takim sądem za granicą jest odpowiednikiem postępowania w sprawie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2008 r., I CZ 139/07, OSNC-ZD 2009, nr 1, poz. 18, z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 538/08, OSNC-ZD 2009, nr 4, poz. 111, z dnia 20 maja 2011 r., IV CZ 18/11, niepubl., z dnia 14 stycznia 2015 r., I CZ 97/14, niepubl.).

W wyniku nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz. U. poz. 1595) od dnia 1 stycznia 2016 r. do postępowania o uznanie albo o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej wszczętego po tym dniu stosuje się odpowiednio przepisy o apelacji (art. 1213¹ § 2 k.p.c.). Jest to reguła ogólna, dotycząca każdego postępowania o uznanie albo o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego niezależnie od tego, czy chodzi o wyrok sądu polubownego wydany w Polsce lub ugodę zawartą przed tym sądem w Polsce, czy o wyrok sądu polubownego wydany za granicą lub o ugodę zawartą przed tym sądem za granicą. Pod rządami tej nowej regulacji, skutkującej skrócenie toku postępowania, aktualny jest pogląd o zróżnicowanym charakterze postępowania o uznanie albo o stwierdzenie wykonalności w zależności od jego przedmiotu. Ten zróżnicowany charakter przedmiotowych postępowań nie pozostaje natomiast bez wpływu na wykładnię nakazu odpowiedniego stosowania przepisów o apelacji (art. 1213¹ § 2 k.p.c.) w zależności od tego, o który z tych przepisów chodzi, oraz

od tego, w którym z postępowań miałby on być stosowany. Pamiętać ponadto należy, że nakaz odpowiedniego stosowania przepisów o apelacji dotyczy kwestii nieuregulowanych w art. 1212-1217 k.p.c.

Przed rozstrzygnięciem przedstawionych zagadnień prawnych zwrócić należy uwagę na fakt, że powstały one w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce. Kwestia dopuszczalności przedstawiania Sądowi Najwyższemu zagadnień prawnych do rozstrzygnięcia nie jest uregulowana w art. 1212-1217 k.p.c. Przepis art. 1213¹ § 2 k.p.c. uzasadnia więc odpowiednie stosowanie art. 390 § 1 k.p.c. Wniosek ten należy przyjąć nie tylko w odniesieniu do postępowania będącego odpowiednikiem postępowania w sprawie, którym jest postępowanie o uznanie albo stwierdzenie wykonalności zagranicznego wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed tym sądem za granicą, ale też w odniesieniu do postępowania pomocniczego, którym jest postępowanie o uznanie albo stwierdzenie wykonalności krajowego wyroku sądu polubownego lub krajowej ugody zawartej przed takim sądem. Odmienność charakteru obu postępowań nie ma na to wpływu, skoro w procesie art. 390 § 1 k.p.c. stosuje się wprost w postępowaniu apelacyjnym, w którym rozpoznawana jest apelacja od wyroków (orzeczeń co do istoty sprawy), a odpowiednio (art. 397 § 2 zd. 1 k.p.c.) także w postępowaniu zażaleniowym, w którym rozpoznawane jest zażalenie na postanowienia (orzeczenia niedotyczące istoty sprawy), w tym zapadające w postępowaniach pomocniczych.

Pierwsze z zagadnień prawnych dotyczy rodzaju posiedzenia sądowego, na którym rozpoznawany ma być wniosek o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce. Źródłem wątpliwości Sądu Apelacyjnego jest to, że – podobnie jak to było w stanie prawnym przed dniem 1 stycznia 2016 r. – art. 1214 § 1 k.p.c. stanowi, iż o uznaniu wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed takim sądem, nienadających się do wykonania w drodze egzekucji, sąd orzeka na posiedzeniu niejawnym, podczas gdy art. 1214 § 2 zd. 1 k.p.c. stanowi tylko, że sąd stwierdza wykonalność wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed takim sądem, nadających się do wykonania w drodze egzekucji, nadając im klauzulę wykonalności. Dodatkowo art. 1215 § 1 k.p.c. przewiduje, że o uznaniu albo o stwierdzeniu wykonalności

wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed takim sądem za granicą sąd orzeka po przeprowadzeniu rozprawy.

Sąd Apelacyjny wskazuje, że w związku z tymi regulacjami powstaje pytanie, czy w wypadku stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce odpowiednie zastosowanie – z mocy art. 1213¹ § 2 k.p.c. – powinien mieć art. 375 k.p.c., statuujący konieczność rozpoznania apelacji na rozprawie, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w art. 373 i art. 374 k.p.c. Podstawą byłoby tu założenie, że w art. 1212-1217 k.p.c. kwestia rodzaju posiedzenia sądowego w sprawie o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce nie jest rozstrzygnięta i konieczne jest sięgnięcie w tym zakresie do odpowiedniego stosowania przepisów o apelacji (art. 1213¹ § 2 k.p.c.). Jako alternatywę Sąd bierze pod uwagę założenie, że o rodzaju posiedzenia sądowego w rozważanej sytuacji winno decydować to, iż stwierdzenie wykonalności następuje przez nadanie klauzuli wykonalności (art. 766 k.p.c.).

Brzmienie art. 1214 § 1 i art. 1215 § 1 k.p.c. mogłoby wskazywać, że w tytule VIII, w części piątej kodeksu postępowania cywilnego, w regułach ogólnych przesądzono o rodzaju posiedzenia sądowego (posiedzenie niejawne) wyłącznie w postępowaniu o uznanie, podczas gdy w regułach szczególnych co do wyroków sądów polubownych wydanych za granicą i ugód zawartych przed takimi sądami za granicą uczyniono to zarówno w odniesieniu do postępowania o ich uznanie, jak i w odniesieniu do postępowania o stwierdzenie ich wykonalności, postanawiając, iż w obu tych wypadkach konieczna jest rozprawa (ściśle rzecz biorąc – posiedzenie jawne wyznaczone na rozprawę).

Uwzględnienie jednak brzmienia art. 1215 § 1 k.p.c., według którego dotyczy on zarówno uznania, jak i stwierdzenia wykonalności, oraz założenia, że stanowi on – co do wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed takim sądem za granicą – odstępstwo od reguł ogólnych, prowadzi do wniosku, że regułą ogólną musi być posiedzenie niejawne nie tylko w postępowaniu o uznanie, o czym wprost stanowi art. 1214 § 1 k.p.c., ale także w postępowaniu

o stwierdzenie wykonalności. W przeciwnym razie art. 1215 § 1 k.p.c. w części, w której mowa w nim o stwierdzeniu wykonalności, byłby bezprzedmiotowy (por. art. 375 w zw. z art. 1213¹ § 2 k.p.c.). Jeśli więc chodzi o wyrok sądu polubownego wydany w Polsce lub ugodę zawartą przed takim sądem w Polsce, to sąd, stosując regułę ogólną, orzeka na posiedzeniu niejawnym nie tylko w postępowaniu o uznanie, ale również w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności.

Pogląd, że w wypadku wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed tym sądem w Polsce sąd orzeka na posiedzeniu niejawnym zarówno w przedmiocie uznania, jak i stwierdzenia wykonalności, ma uzasadnienie nie tylko we wnioskowaniu *a contrario* z art. 1215 § 1 k.p.c., lecz także w założeniu, iż uznanie i stwierdzenie wykonalności traktowane są przez ustawodawcę w sposób jednolity, gdy chodzi o wyrok sądu polubownego wydany w Polsce lub ugodę zawartą przed takim sądem w Polsce z jednej strony oraz wyrok sądu polubownego wydany za granicą lub ugodę zawartą przed takim sądem za granicą z drugiej strony (art. 1213 § 1, art. 1213¹, art. 1214 § 3 i 4, art. 1215, art. 1216, art. 1217 k.p.c.). Nie ma więc podstaw, aby w wypadku wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce różnicować postępowanie o uznanie oraz postępowanie o stwierdzenie wykonalności w zakresie rodzaju posiedzenia sądowego, na którym sąd ma orzekać. Kognicja sądu w obu tych postępowaniach jest zbieżna (art. 1214 § 3 k.p.c.). Nie czyni bowiem jakościowej różnicy to, że w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności sąd musi dodatkowo zbadać kwestię, czy wyrok lub uгода obejmują obowiązek zdatny do jego wykonania w drodze egzekucji (art. 1214 § 2 zd. 1 k.p.c.).

Pamiętać też należy o wprowadzonym na mocy ustawy z dnia 10 września 2015 r. przepisie art. 1213 § 2 k.p.c. Wyraża on regułę ogólną, że w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia wniosku strona może przedstawić sądowi stanowisko w sprawie. Reguła ta ma sens tylko przy założeniu, że rozpoznanie wniosku następuje na posiedzeniu niejawnym, w przeciwnym bowiem razie strona swoje stanowisko mogłaby przedstawić w odpowiedzi na wniosek (art. 372 w zw. z art. 1213¹ § 2 k.p.c.) lub na posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę (art. 375 w zw. z art. 1213¹ § 2 k.p.c.). Trudno z kolei przyjąć, że znaczenie art. 1213 § 2 k.p.c.

miałoby być ograniczone tylko do postępowania o uznanie wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce. W praktyce przepis ten może odgrywać swoją rolę przede wszystkim w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce.

Ubocznie należy wskazać, że dla rozważanego zagadnienia nie ma znaczenia to, że stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed takim sądem następuje przez nadanie klauzuli wykonalności (art. 1214 § 2 zd. 1 k.p.c.). Postępowanie o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed tym sądem, w tym także wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed tym sądem w Polsce, pełni funkcję wykraczającą poza funkcję postępowania klauzulowego, gdyż z jednej strony powoduje, że wyrok ten lub ugoda uzyskują moc prawną na równi z wyrokiem sądu państwowego lub ugody zawartej przed takim sądem (art. 1212 § 1 k.p.c.), a z drugiej strony prowadzi do powstania tytułu wykonawczego z pominięciem „etapu” tytułu egzekucyjnego (art. 1214 § 2 zd. 2 w zw. z art. 776 zd. 2 k.p.c.). W rezultacie nie ma podstaw do tego, aby w rozpatrywanej sytuacji – dla celów określenia rodzaju posiedzenia sądowego – odwoływać się do art. 766 k.p.c. (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 538/08, OSNC-ZD 2009, nr 4, poz. 111).

Przyjmując, że zagadnienie rodzaju posiedzenia sądowego w postępowaniu o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed tym sądem zawartej, w tym wyroku wydanego w Polsce lub ugody zawartej w Polsce – gdy chodzi o etap postępowania inicjowany wnioskiem (co do orzekania na etapie środków odwoławczych por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2009 r., I CSK 538/08, OSNC-ZD 2009, nr 4, poz. 111) – oceniać należy wyłącznie według reguł wynikających z art. 1214 § 1 i art. 1215 § 1 k.p.c., stwierdzić trzeba, że nie ma w tym zakresie podstawy do odpowiedniego stosowania przepisów o apelacji (art. 1213¹ § 2 k.p.c.).

Drugie z zagadnień prawnych dotyczy tego, w jakim składzie ma orzekać sąd apelacyjny (art. 1213¹ § 1 k.p.c.) rozpoznający wniosek o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce. Wśród przepisów

art. 1212-1217 k.p.c. nie ma przepisu regulującego skład sądu. Odpowiednie stosowanie przepisów o apelacji (art. 1213¹ § 2 k.p.c.) prowadziłoby do przyjęcia, że sąd powinien orzekać w składzie trzech sędziów (art. 367 § 3 zd. 1 k.p.c.). Jak zauważa Sąd Apelacyjny, rozwiązanie to pozostawałoby w opozycji do stanu prawnego obowiązującego przed dniem 1 stycznia 2016 r., kiedy to sąd pierwszej instancji orzekał w składzie jednego sędziego (art. 47 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Za przyjęciem, że sąd apelacyjny ma orzekać w składzie jednego sędziego także obecnie, przemawia wzgląd na to, że jego orzeczenie może podlegać kontroli w ramach zażalenia rozpoznawanego przez inny skład sądu apelacyjnego (art. 1214 § 4 k.p.c.).

Brak w przepisach art. 1212-1217 k.p.c. regulacji składu sądu w postępowaniu o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed tym sądem zawartej przesądza o tym, że kwestia ta musi być oceniana przy zastosowaniu odesłania do przepisów o apelacji (art. 1213¹ § 2 k.p.c.). Rozważając, do jakich wniosków taki zabieg prowadzi, uwzględnić trzeba po pierwsze, że chodzi tu o stosowanie odpowiednie, a po drugie, że odesłanie, o którym mowa, powinno uwzględniać wszystkie przepisy o apelacji, łącznie z art. 391 § 1 k.p.c. W efekcie trzeba – w dalszej kolejności – brać pod uwagę także odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji w razie uznania, że odpowiednie stosowanie przepisów o apelacji na podstawie art. 1213¹ § 2 k.p.c. powinno skutkować wyłączeniem stosowania przewidzianej w nich reguły jako nieodpowiedniej.

Podniesiono już, że postępowanie o uznanie albo o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce ma – w przeciwieństwie do sytuacji, w której przedmiotem uznania albo stwierdzenia wykonalności jest wyrok sądu polubownego wydany za granicą lub ugoda zawarta przed takim sądem za granicą – charakter pomocniczy. O ile sama ta okoliczność nie mogłaby być jeszcze rozstrzygająca, ponieważ skład trzech sędziów przewidziany jest jako zasada nie tylko w postępowaniu apelacyjnym (art. 367 § 3 zd. 1 k.p.c.), w którym rozpoznawana jest apelacja od wyroków (orzeczeń co do istoty sprawy), lecz także w postępowaniu zażaleniowym (art. 367 § 3 zd. 1 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 k.p.c.),

w którym rozpoznawane jest zażalenie na postanowienia (orzeczenia niedotyczące istoty sprawy), w tym także zapadające w postępowaniach pomocniczych, o tyle trzeba jednak dodatkowo uwzględnić to, że w postępowaniu o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce przewidziana jest kontrola postanowienia w ramach zażalenia do innego składu sądu apelacyjnego (art. 1214 § 4 k.p.c.). Kontrola ta odbywa się w składzie trzech sędziów (art. 367 § 3 zd. 1 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1, art. 394² § 2 i art. 1214 § 4 k.p.c.).

Brak uzasadnienia to tego, aby o uznaniu albo stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce sąd apelacyjny orzekał dwukrotnie w składzie trzech sędziów – najpierw rozpoznając wniosek, a potem – zażalenie. Rozwiązanie to byłoby tym bardziej nieodpowiednie, że stanowiłoby – z rozpatrywanego punktu widzenia – regres w stosunku do stanu prawnego sprzed dnia 1 stycznia 2016 r. Wtedy wniosek o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed tym sądem w Polsce rozpatrywał sąd (rejonowy albo okręgowy, por. art. 1158 § 1 k.p.c.) w składzie jednego sędziego (art. 47 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a dopiero w postępowaniu zażaleniowym obowiązywał skład trzech sędziów (art. 367 § 3 zd. 1 w zw. z art. 397 § 2 zd. 1 i art. 13 § 2 k.p.c.). Nie sposób przyjąć, aby zamiarem ustawodawcy było odejście od tej reguły, skoro wyraźnie deklarowanym celem ustawy z dnia 10 września 2015 r. było skrócenie czasu trwania postępowań postarbitrażowych, w tym maksymalne uproszczenie postępowań odnoszących się do krajowych wyroków i ugód arbitrażowych (por. uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów, druk nr 3432, Sejm VII kadencji, s. 32).

Należy zatem uznać, że stosowanie art. 367 § 3 zd. 1 w zw. z art. 1213¹ § 2 k.p.c. byłoby w odniesieniu do wniosku o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce nieodpowiednie. Przy takim założeniu regulacji co do składu sądu właściwego dla rozpoznania takiego wniosku należy poszukiwać – za pośrednictwem art. 391 § 1 w zw. z art. 1213¹ § 2 k.p.c. – w przepisie art. 47 § 1

k.p.c. Oznacza to, że o uznanie albo o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce lub ugody zawartej przed takim sądem w Polsce sąd apelacyjny orzeka w składzie jednego sędziego.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).

kc

db